

PSIHOLOŠKA POMOČ OTROKOM IZ NEUGODNEGA OKOLJA

Z. Osterweil, H. Feingold, Psychological Help to Children from Deprived Environment, *Israeli Journal of Psychology*, 14, 1981, 104-125.

V pričujočem sestavku želim predstaviti program, ki je v marsičem podoben modelu prostovoljnega dela študentov s skupinami otrok s psihosocialnimi težavami, ki se izvaja na nekaterih naših osnovnih šolah. Glavni namen tečaja je bil pomagati študentom prostovoljcem pri vključevanju v nepoklicno delo v šoli. Vsako leto so sodelovali v programu drugi študentje in otroci, vendar je ostajal okvir programa vedno isti.

Model intervencije

Timi treh do petih študentov so delali s skupinami osmih do desetih otrok iz šol v revnem okolju Jeruzalema. Študentom je bil cilj intervencije predstavljen takole: "Otrokom nuditi priložnost, da doživijo pomemben in trden odnos z odraslimi". Pri tem je bilo poudarjeno, naj se študentje ne spuščajo v psihoterapijo, poučevanje ipd., ker niso strokovni delavci; od njih se pričakuje, da bodo uporabili svoje lastne potencialne (čustvene reakcije, posebna zanimanja, nadarjenosti, konjičke itd.) pri vzpostavljanju odnosa, ki bo zanje in za otroka vzajemna pomembna izkušnja.

Na osnovi teh navodil so se v skupinah izvajale najrazličnejše aktivnosti: igre in šport v prostoru ali na prostem, izleti in razni ogledi, zabave, oblikovanje, pripovedovanje zgodb, razgovori in druge zanimive reči. Pri tem so študentje pokazali veliko ustvarjalnost in domiselnost.

Študentje so se srečevali z otroki enkrat tedensko, po pouku, v šoli. Srečanje je običajno trajalo približno dve uri. Srečanje je bilo običajno skupinsko, vendar so se pogosto uporabljale tudi drugačne oblike: skupina je bila razdeljena v podskupine ali pa se je študent sestal s posameznim otrokom, če je bilo to potrebno. Vsaka sprememba v srečanju je imela svoj razlog in je bila skrbno načrtovana in analizirana.

Otroci so bili izbrani po določenih kriterijih (tako so bili npr. izključeni moteni otroci, ki so potrebovali strokovno obravnavo). Vodstvo šole je pisмено obvestilo starše izbranih otrok o programu socialne aktivnosti s študenti po pouku. Starši so se lahko sestali s študenti, če so to želeli, obiski študentov na domu pa so bili zelo redki (le na primer, če je otrok zbolel). Z učitelji otrok so se študentje sestali dva do trikrat letno.

Izbor, usposabljanje in vodenje študentov

Ker je bil program organiziran v okviru tečaja psihologije, je imel pravico sodelovanja vsak študent. Selekcija je bila izvršena na osnovi izražene motivacije in izvrševanja obveznosti. Vsi udeleženci so bili seznanjeni s tem, da bo sodelovanje zahtevalo približno 10 ur njihovega časa tedensko in da je zaradi odgovornosti do otrok potrebno sodelovati v tečaju celo leto. Ta način selekcije se je pokazal zelo koristen; od približno 40 kandidatov jih je ostalo in sodelovalo v programu od 15 do 17 vsako leto. Med letom ni bilo odstopanj in skoraj vsi študentje so se izkazali kot zelo požrtvovalni, skrbni in odgovorni.

Vsak tim študentov je imel tri supervizijske sestanke tedensko. Prvi je bil namenjen načrtovanju in pripravam za naslednje srečanje z otroki. To je bila hkrati tudi supervizija med vrstniki, na kateri so študentje razpravljali o srečanju z otroki.

Naslednji sestanek tima je bil supervizija z asistentom tečaja. Študentje so izbrali problem, ki jih je vznemirjal pri tekočem delu, ga opisali in pri tem izrazili tudi svoja občutja v zvezi z njim. Supervizor je skušal dati podporo po eni strani in prikazati problem z otrokovega zornega kota po drugi strani. Le če se je izkazalo, da so študentje problem prestrukturirali in gledajo sedaj nanj drugače, kot so ga videli v začetku, je asistent spodbudil tudi razpravo o možnih rešitvah problema. Glavna naloga asistenta je bila torej pomagati študentom, da so začeli razumevati problem predvsem s pomočjo svojih lastnih virov (empatija, introspekcija itd.) in da so gledali na rešitev kot na produkt novega razumevanja problema.

Tretji sestanek je bil supervizija celotnega razreda. Medtem ko je bila super-

vizija v timu orientirana na posamezne primere, je bila supervizija v razredu orientirana na skupne probleme in je imela večji poudarek na kognitivnem inputu (npr. pridobivanje relevantnega znanja iz razvojne in klinične psihologije). Posamezni problemi so bili izbrani s strani študentov (npr. agresija pri otroku, odklonjen otrok itd.). Primeri pa so bili uporabljeni le kot ilustracije.

Pomemben vidik supervizij je bil, da se je tu analiziralo tako uspešne kot tudi problematične intervencije. Izkazalo se je, da je učenje iz uspehov dvigalo skupinsko kohezivnost in moralo.

Evalvacija

Namen evalvacije je bil preveriti učinke, ki jih je imel program tako na otroke kot tudi na študente. Evalvacija je potekala vsako leto in se je v vsakem nadaljnjem letu že posluževala koristnih ugotovitev prejšnjega leta.

Glavni zaključki evalvacije so:

1. V vseh treh letih so študentje pripisovali tečaju pomembno izkušnjo osebne rasti in učenja o samem sebi in otrocih.
2. Učinki na otroke so se ugotavljali iz različnih virov:
 - a) Anekdotski zapisi pogovorov z otroki so kazali na to, da so otroci v programu uživali.
 - b) Po ocenah študentov se je večina otrok izboljšala glede na kriterije mentalnega zdravja (72 % otrok se je spremenilo v pozitivni smeri 18 % otrok se ni spremenilo, 10 % pa se jih je spremenilo v negativni smeri).
 - c) Sociometrijski podatki so kazali na to, da so postali otroci iz eksperimentalne skupine manj odklonjeni s strani vrstnikov kot otroci v kontrolni skupini (medtem ko v sprejetosti ni bilo opaziti razlik).
 - č) Pri kliničnem ovrednotenju preizkusa risanja človeka so se pokazale pozitivne spremembe v večji meri pri otrocih iz eksperimentalne kot pri otrocih iz kontrolne skupine.
 - d) Učitelji so ocenjevali otroke pred in po intervenciji z vrašalnikom, ki je vseboval 22 postavk. Pomembne spremembe so bile ugotovljene le

pri dveh točkah: ob koncu leta so bili otroci opisani kot bolj samozavestni in so se manj lagali. V kontrolni skupini niso bile ugotovljene take spremembe. Ugotovljene spremembe spominjajo na procese, značilne za začetek psihoterapije, zato avtorja projekta menita, da osem mesecev intervencije, kot je bila opisana, verjetno ne zadostuje (v tem se strinjata z Goodmanom, 1972).

Opisani Program psihološke pomoči otrokom iz neugodnega okolja je v mnogem podoben modelu skupinske pomoči otrokom s psihosocialnimi težavami pri nas. Vendar je med obema programoma tudi nekaj razlik.

Razlika v številčnosti izraelskih skupin in skupin pri nas:

- V izraelskem programu so bile skupine otrok in študentov, ki so skupine vodili, nekoliko večje (3-5 študentov z 8-10 otrok) kot pri nas (2 študenta 6-8 otroki) kar ima svoje prednosti pa tudi pomanjkljivosti. Otrok ima sicer večje možnosti ustreznega izbora študenta za vzpostavitev intimnejšega odnosa, v skupini je možnih več različnih interakcij, vendar pa so lahko te interakcije manj intenzivne, skupina ne more nuditi otroku tolikšnega občutka intimnosti in varnosti, kot mu ga lahko nudi majhna skupina).
- Izraelski program vsebuje tudi intenzivnejšo supervizijo v skupini, nima pa predvidenih individualnih stikov prostovoljev s strokovnimi delavci. Vendar pa so oblike supervizije kljub navidezni različnosti precej podobne našim. Supervizijo v timu lahko primerjamo z našo supervizijsko skupino (brez gosta) na šoli: pri obeh je poudarek predvsem na obravnavanju posameznih problemov, s katerimi se srečujejo prostovoljni delavci ter na razbremenitvi delavcev in podpori. redkeje sestajanje supervizijske skupine pri nas je lahko do neke mere kompenzirano s pogostimi individualnimi razgovori med strokovnimi delavci in prostovoljci. Supervizija v celotni skupini študentov pa je primerljiva z našo supervizijsko skupino, na katero povabimo gosta, do neke mere pa je podobna celo izobraževalnim srečanjem, ki so organizirani na Svetovalnem centru; v vseh primerih gre zlasti za razreševanje problemov in pridobivanje znanja v zvezi z izbrano širšo tematiko,
- V izraelskem programu so priprave študentov na podamezna srečanja s skupino otrok vnaprej načrtovane in formalizirane s strani vodstva programa; pri nas se študenta o te msama in sproti dogovarjata. To seveda ne pome-

